

**POLII DE CREȘTERE ȘI
INTEGRAREA ECONOMICĂ**

București 2015

Coordonatori științifici:

Prof. univ dr. Viorel Cornescu
Prof. univ. dr. Emilian M. Dobrescu

Control științific:

Prof. univ dr. Viorel Cornescu
Prof. univ. dr. Paul Marinescu

Redactare: Gabriela Caracas
Coperta: Florin Paraschiv
Tehnoredactare: Mihai Niță

© Editura Sigma

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DOBRE, EDITH MIHAELA

Polii de creștere și integrare economică / Edith
Mihaela Dobre. - București : Sigma, 2014
Bibliogr.
ISBN 978-606-727-023-5

338

Editura SIGMA

Sediul central:

Str. G-ral Berthelot nr. 38, sector 1, București, cod 010169
Tel. / fax: 021-313. 96. 42; 021-315. 39. 43; 021-315. 39. 70
e-mail: office@editurasigma.ro; web: www.editurasigma.ro
Distribuție:
Tel. / fax: 021-243.42.40; 021-243.40.52; 021-243.40.35
e-mail: comenzi@editurasigma.ro

ABSTRACT

Radical changes are taking place in the global economy. In early 2014, the world was working its way out of the financial crisis which surfaced back in 2008-2009, and its ncreasing influence on the emergent markets paves the way towards a increasingly multipolar global economy. The distribution of the economy growth starts to be a reality at global level, so that the dominant economic influence of a single country is no longer a reality. The world got a glimpse of this shift in the past two decades while witnessing the development of the emergent economies and their becoming a force at international level in what production, trade, finance and currency are concerned.

The growth of the emergent economies is seen in the level of financial monetary participations and wealth. The emergent developing countries currently account for two thirds of the total official foreign-exchange reserves, thus making us witness a reversal in the model of the past decades when the advanced economies used to hold two thirds of the reserves, and the sovereign investment and other capital reserves funds in the developing countries has become the major sources of international investments. At the same time, investing in emergent economies is prone lower risks. The growth of the emergent economies turns to advantage the purports of a globalism which increasingly relies on growth and development poles. The global economy has never seen before such large-scale developments.

Along the history of economy and economic thinking, the economic power paradigms have been designed and redesigned term of the raise and fall of the growth poles with the highest capacity to lead the global growth, and energize other countries with their international commercial and financial activity.

A growth pole is a generator of economic activities, and its role is to amplify hem. Continentally or on large integrating areas, the growth pole is usually a state, a country. Regionally, the growth pole is supported by a simple economic activity, an industry or a settlement (either urban or rural). This paper adopted a microeconomic approach and

looked into some specific growth poles of Romania (Brasov, Cluj-Napoca, Constanta, Craiova, Iasi, Ploiesti and Timisoara).

The industrial revolution put the Western economies into the spotlight after the Second World War, when the United States of America massively contributed to the global economic power, alongside Germany, the former Soviet Union and Japan, which played too the role of growth poles. In authors' opinion, China is today the most important dominant growth pole in the world and this is extensively explained in Chapter 4. Lately, the global economy has set foot into one other major transition starring the rowth poles. The developing countries, not seen before in the limelight of them global evelopment, have now a great say in the global economic and geopolitical hierarchy (Brazil, Russia, India, China, South Africa and others).

Propagation of growth and economic power at global level demands for a collective management of the economic problems, this being, in authors' opinion, the most reliable mechanism to approach the issues and challenges brought along by a global multipolar economy.

The management of the global multipolar economy which has been trying to find its way after 2000 proposes the strongest countries, not only military or politically, but also economically, shares the global responsibilities.

Between 1945 and 2000, the global order used to be built on a complementary set of economic and security agreements concluded within the system created by well-known international organizations: UN, IMF and the World Bank. Before the 90's of the previous century, the countries of the former global socialist system used to play an important counterpart role, alongside the Western European countries and Japan, making use of the privileges agreed upon between the two systems during the Cold War.

Within the dynamic environment of the world globalization, the multipolarity management rests on the three pillars of the global economic governance: a) polycentric concentration based on economic power; b) relative stability of the monetary and financial flows; c) circulation in the global monetary system of several important currencies

of the major economic powers of the world (US Dollar, pound sterling, EUR, Chines Yuan, Swiss franc, etc.)

This paper aimed to highlight, in the economic integration process, the growth poles in the local and regional economies, as well as certain important economies seen as growth poles for the global economy.

The shifts experienced by the global economy have been ranked and presented in this theses as follows: 1. growth poles developed at microeconomic level on metropolitan areas; 2. at regional-mesoeconomic level, such as the geographic, economic and social area of Shanghai presented by us in the paper, together with China, a state seen as the major global growth pole these years; 3. presentation of an model of analysis of a theoretical growth pole - a system of methodological analysis of the growth poles (SMAGP).

It has been demonstrated that the growth performance of the emergent countries depends essentially on the capacity of the respective growth poles to dynamically sustain the induced transformations: technological improvements which enhance the productivity of production factors (environmental, human and capital resources), and the successful ransition to new domestic demand sources - local population on large regions of the planet.

The doctor's degree thesis is has a twofold structure: the first part, titled Concepts and Theories, cover the first 4 chapters, whereas the second one, A System of Methodological Analysis of the Growth Poles (SMAGP), which includes the last 3 chapters, followed by a chapter of Conclusions, Appendices and the selective Bibliography of the paper.

The research theme pursued has a direct theoretical and practical impact on the design of policies, mechanisms and tools for the further evolution of the growth poles on the three levels reviewed in the paper.

The first part of the doctor's degree paper lists a series of theoretical and methodological matters, concepts and theories about growth poles. This is also where the authors present the theoretical, methodological and conceptual approaches, as well as the trends and the developments retrieved from the literature with regard to the issues of the growth poles in the current social and economic context at national, regional and global level.

CUPRINS

Abstract	3
Introducere	15

Partea I – Concepte și teorii

Capitolul 1 – Conceptul de pol de creștere	23
1.1. Evoluția conceptului de pol de creștere	23
1.2. Teorii privind rolul polilor de creștere în integrarea economică	28
1.3. Integrarea economică între polii de creștere și dezvoltare.....	37
Capitolul 2 – Poli de creștere la nivel omic	42
2.1. Poli de creștere în România.....	42
2.2. Polii de creștere din Muntenia și Moldova.....	45
2.3. Polii de creștere din Transilvania	55
Capitolul 3 – Polii de creștere la nivel omic	65
3.1. Polii de creștere la nivel mezoeconomic (regional)	65
3.2. Nucleele de dezvoltare policentrică	74
3.3. Dinamica polilor de creștere	83
Capitolul 4 – Polii de creștere la nivel global	86
4.1. Evoluția polilor de creștere în economia globală	86
4.2. Rolul Chinei ca pol de creștere	92
4.3. Shanghai – important pol de creștere al Chinei și al planetei.....	101

Capitolul 5 – Analiza dezvoltării economice și sociale	114
5.1. Performanțele economice și sociale	114
5.2. Starea mediului și a guvernantei	147
5.3. Dezvoltarea regională și locală	157
Capitolul 6 – Strategia de creștere și de dezvoltare bilă	161
6.1. Fundamentele	161
6.2. Orientările strategice	163
6.3. Axe strategice	164
Capitolul 7 – Aplicarea strategiei	193
7.1. Condiții de accelerarea creșterii și schema creșterii accelerate	193
7.2. Schema de finanțare și operaționalizarea strategiei	196
7.3. Strategia de urmărire și evaluare	197
Concluzii finale	204
Anexe	211
Anexa 1– Lista zonelor metropolitane poli de creștere	211
Anexa 2 – Sistem metodologic de analiză a polilor de creștere	212
Anexa 3 – Analiza riscurilor	217
Glosar de termeni	220
Bibliografie selectivă	229

INTRODUCERE

Integrarea economică la nivel internațional este „o trăsătură esențială a evoluției economiei mondiale după Al Doilea Război Mondial, care constă într-o cooperare permanentă, convenită și programată între țări, de regulă vecine, pe baza unor acorduri sau tratate interguvernamentale, prin care se prevede înființarea unor organizații internaționale cu caracter integraționist, respectiv a unui spațiu economic unificat”¹. Acest tip de integrare economică pornește de la nivelul a două economii naționale, care elimină barierele discriminatorii în relațiile dintre ele și care stabilesc elementele certe de cooperare și coordonare, trecând apoi la nivelurile: multistatal, subregional și regional. În funcție de impactul factorilor reprezentați de cadrul legislativ, distribuția de putere și politica macroeconomică, statele se aliniază unui anumit grup de țări considerat pol de creștere care determină dezvoltarea economică mondială.

În economia globală au loc schimbări radicale. La începutul anului 2014, lumea iese din criza financiară, a cărei desfășurare a început în anii 2008-2009, iar influența acesteia tot mai mare pe piețele emergente deschide calea spre o economie mondială cu un caracter multipolar din ce în ce mai pregnant. Distribuția creșterii economice la nivel mondial începe să se difuzeze, astfel încât influența economică globală dominantă a unei singure țări nu mai există. Începuturile acestei schimbări a apărut de-a lungul ultimelor două decenii, timp în care lumea a asistat la dezvoltarea economiilor emergente care au devenit o forță la nivel internațional în domeniile producției, comerțului și finanțelor.

Economiile emergente au crescut, acest fapt înregistrându-se la nivelul participațiilor financiare și al bunăstării. Țările emergente, în curs de dezvoltare, posedă acum 2/3 din totalul rezervelor oficiale de schimb valutar, asistăm deci la o inversare a modelului din deceniul precedent, când economiile avansate aveau 2/3 din totalul rezervelor,

¹ Dobrescu, Emilian M., *Integrarea economică*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Wolters Kluwer, București, 2011, p. 22

Iar fondurile suverane de investiții și alte rezerve de capital din țările în curs de dezvoltare au devenit principalele surse de investiții internaționale. În același timp, riscul de a investi în economiile emergente a scăzut. Creșterea economiilor emergente pune în valoare semnificațiile unui globalism bazată din ce în ce mai mult pe poli de creștere și de dezvoltare. Această evoluție amplă la nivelul economiei globale este fără precedent.

De-a lungul *Istoriei economiei* și a *Istoriei gândirii economice*, paradigmele de putere economică au fost elaborate și redesenat în funcție de ridicarea și căderea polilor economici cu cea mai mare capacitate de a conduce creșterea globală, cei care puteau oferi un stimulent pentru alte țări prin intermediul activității lor comerciale și financiare internaționale. În prezent, China este unul din polii de creștere dominanți în lume. Revoluția industrială a adus economiile din Europa de vest în prim plan după Al Doilea Război Mondial când Statele Unite ale Americii au contribuit masiv la forța economică globală, alături de Germania, fosta Uniune Sovietică și Japonia, care au jucat de asemenea, rolul de poli de creștere. În ultimii ani, economia globală a început încă o tranziție majoră, în care polii de creștere joacă rolul principal. Țări în curs de dezvoltare, care nu au fost niciodată, în prim-planul dezvoltării economice, conferă acum implicații majore pentru ierarhia economică și geopolitică globală.

Propagarea creșterii și puterii economice la nivel economic mondial ridică imperativ necesitatea gestiunii colective la acest nivel a problemelor economice, acesta fiind cel mai viabil mecanism pentru abordarea problemelor și provocărilor legate de o economie mondială multipolară. Managementul unei economii mondiale multipolare conduce la distribuirea pentru toți a costurilor și responsabilităților de întreținere a sistemului cu un singur centru de putere economică, valabil în epoca postbelică, atunci când ordinea economică globală era centrată pe SUA.

În perioada 1950-2000, ordinea economică mondială a fost construită pe un set complementar de acorduri economice și de securitate încheiate între Statele Unite și partenerii săi de bază, țările în curs de dezvoltare. Până în anii 1990, țările din fostul sistem mondial socialist au jucat un rol principal în contrapartidă, alături de țările din Europa

de Vest și Japonia, uzând de privilegii speciale – autonomia politicii interne și flexibilitatea balanței de plăți.

După anii '90 ai secolului trecut, Uniunea Europeană a urmat o traiectorie de integrare economică tot mai puternică, bazându-se pe politica polilor de creștere. În acest fel, forța sa economică – bazată pe economiile componente ale celor 28 de state membre – a egalat de curând pe cea a SUA.

În cadrul mediului dinamic al economiei globale, în care economiile țărilor emergente se apropie de participarea la conducerea economiei globale, managementul multipolarității susține cei trei piloni ai abordării guvernantei economice globale: a) concentrarea policentrică bazată pe puterea economică; b) stabilitatea relativă a fluxurilor de capital; c) circulația cu succes în sistemul monetar global a mai multor monezi importante ce reprezintă polii importanți de creștere considerați ca state (dolarul american, euro, lira sterlină engleză, yuanul chinezesc, yenul japonez, francul elvețian etc.)

Prezenta teză de doctorat își propune să ilustreze importanța polilor de creștere în economia locală – am numit noi, puțin impropriu, acest nivel – microeconomic, în economia regională, continentală și globală sub influența proceselor de regionalizare, integrare și globalizare cu care se confruntă economia mondială tot mai mult multipolară. Este evident că aceste procese afectează și polii de creștere din țările în curs de dezvoltare influențând astfel și echilibrele economice globale. Obiectivul lucrării noastre este să pună în valoare, în procesul integrării economice, polii de creștere de la nivelul economiilor locale, al economiilor regionale, dar și al unor economii importante, considerate poli de creștere pentru economia globală.

Transformările actuale din economia globală postcriză – ne referim la situația economică a polilor de creștere dezvoltați pe arii metropolitane, regiuni economice importante ale planetei, dar și la statele poli de creștere în anul 2014, solicită creșterea productivității în cadrul polilor de creștere, în pas cu realinierea cererii globale și cu impunerea unor noi ierarhii de putere economică. S-a demonstrat că performanța creșterii economice a țărilor emergente depinde în mod esențial de capacitatea polilor de creștere respectivi de a susține dinamic transformările induse: îmbunătățiri tehnologice care sporesc productivitatea

factorilor de producție (resurse de mediu, umane și de capital) și de tranziția cu succes spre noile surse interne ale cererii – populația locală de pe întinse regiuni ale planetei.

Teza de doctorat este structurată în două părți: prima parte denumită *Concepte și teorii* și a doua parte *Sistem Metodologic de Analiză a Polilor de Creștere la nivel global*.

În prima parte a tezei de doctorat relevăm o serie de aspecte teoretico-metodologice, concepte și teorii privind polii de creștere. Prezentăm de asemenea, principalele abordări teoretice, metodologice și conceptuale, alături de tendințele și evoluțiile ce se regăsesc în literatura de specialitate privind problematica poliilor de creștere în contextul economic și social actual la nivel regional, național, european și global. Tema de cercetare realizată prezintă implicații directe atât teoretice, cât și practice în vederea proiectării unor politici, mecanisme și instrumente privind polii de creștere.

În a doua parte a tezei de doctorat prezentăm *un sistem metodologic de analiză a polilor de creștere* a cărei concepție și prezentare a rezultat din studiul comparativ a mai multor documente de analiză sintetică prezentate de instituții cu vocație globală (Banca Mondială, ONU etc.) și a unor instituții cu vocație regională și a mai multor studii independente citate la bibliografia selectivă.

Considerăm că acest sistem metodologic poate fi aplicat numai de echipe complexe de specialiști din mai multe domenii, inclusiv oameni politici cu responsabilități importante în polul de creștere (țară sau stat) respectiv.

Cu profundă recunoștință mulțumim academicienilor, profesoriilor, cercetătorilor, colegilor și celorlalți specialiști care prin observațiile, propunerile și sugestiile lor ne-au ajutat să îmbunătățim substanțial lucrarea de față: Prof. univ. dr. Gheorge Zaman, membru corespondent al Academiei Române, Prof. univ. dr. Viorel Cornescu – Institutul Național de Cercetări Economice al Academiei Române, Prof. univ. dr. Emilian M. Dobrescu – Institutul de Economie Națională al Academiei Române, Prof. univ. dr. Paul Marinescu – Universitatea București, Prof. univ. dr. Dan Popescu – Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, Excelența sa Constantin Lupeanu, sinolog, Fost Ambasador în China, Singapore și Vietnam, CPI dr. Simona Moagăr Poladian – Directorul

Institutului de Economie Mondială „Costin Murgescu” al Academiei Române, CPI dr. Napoleon Pop – Director Adjunct al Institutului de Economie Mondială „Costin Murgescu” al Academiei Române, CPI dr. Petre Prisecaru – Institutul de Economie Mondială „Costin Murgescu” al Academiei Române, CPI Dr. Marcel Moldoveanu – Institutul de Economie Mondială „Costin Murgescu” al Academiei Române, CPI dr. Victor Platon – Institutul de Economie Națională al Academiei Române, Prof. univ. dr. Camelia Petrescu – Universitatea Politehnică București, dr. Ilie Banu, – Director Departament de Cercetare Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, CPIII Dr. George Dumitrescu – Institutul de Economie Mondială „Costin Murgescu” al Academiei Române.

LBRIS

We know
books

Partea I

CONCEPTE ȘI TEORII

Capitolul 1

CONCEPTUL DE POL DE CREȘTERE

1.1. Evoluția conceptului de pol de creștere

Termenul *pol de creștere* a fost introdus de către François Perroux în 1949 și dezvoltat de către Gunnar Myrdall și alți cercetători din domeniul geografiei economice în deceniile care au urmat.

În anul 1955, François Perroux definea *polul de creștere* ca fiind un modul central în spațiul economic care difuzează impulsuri de creștere economică în alte ramuri ale economiei prin intermediul proceselor externe². François Perroux considera că „industria sau unitatea motrică” și relațiile acesteia cu alte firme sau industrii din spațiul economic au un rol important în apariția și dezvoltarea unui *pol de creștere*. Rolul unui *pol de creștere* constă în capacitatea de influențare a firmelor sau industriilor în sensul măririi volumului de schimburi comerciale și schimbării structurii acestora cu declanșarea și întreținerea unor progrese economice la nivelul schimburilor comerciale.

Inițial, expresia a fost folosită cu referire la aglomerări urbane sau industriile în care creșterea era concentrată și avea legături cu alte industrii de la periferie. De atunci, termenul a fost aplicat unui set tot mai variat de concepte înrudite cu „*polul de creștere*”, acestea fiind identificate în noi dimensiuni spațiale sau geografice. Aceste concepte diferă în special din punctul de vedere al spațiului în care poliile sunt identificați.

Definit ca unitate motrice într-un mediu bine determinat sau un „ansamblu de unități motrice, *polul de creștere* exercită efecte de antrenare asupra altor ansambluri din spațiul economic și geografic”, cum sunt orașele, care pulsează creștere, fără a înregistra numai efecte

² Perroux, F., *Note sur la notion de pôles de croissance*, în *Économie appliquée*, nr. 8, 1955, pp. 307-320 (selectiv)

URBIS

economice pozitive, ci au capacitatea acestora de a declanșa în lanț efecte asupra altor orașe sau companii din spații geografice diferite.

Pentru prima dată, școala de economie spațială și de geografie franceză a considerat polii de creștere drept centre de creștere sau de dezvoltare, teorie acceptată apoi și de școala anglo-saxonă și inclusă printre teoriile de bază economice.

Conceptul de *pol de creștere* este un concept economic în esență, care a suscitât și interesul practicienilor și oamenilor politici pentru elaborarea și aplicarea strategiilor de creștere economică. Astfel, începând din anii '60 și '70 ai secolului trecut acest concept a fost aplicat în politicile regionale din mai multe țări prin crearea unor poli regionali. Rezultatele acestor strategii au fost însă de cele mai multe ori puțin cunoscute, neexistând statistici în acest sens și deci nici cercetări economice despre efectele în plan economic al acestor poli regionali.

Polii de creștere naturali apar datorită unor surse de energie sau de materii prime care pot dezvolta industrii de bază, căii de comunicație, noduri de trafic, porturi care vor fi utilizate de industriile de prelucrare, de instituțiile bancare și financiare care pot facilita investițiile industriale și în servicii. De cele mai multe ori acești poli, comunică cu alți *poli de creștere și de dezvoltare* care se găsesc de-a lungul unor axe economice, axe și/sau conurbații. Prin interdependențele care se nasc între *polii de creștere* de pe aceste axe și/sau conurbații zonele respective devin zone cu o creștere economică mai puternică (spre exemplu zona Ruhrului, Italia de Nord, Țările Beneluxului ș.a.m.d.).

Polii de creștere sunt cunoscuți și ca *poli compensatori*, deoarece aceștia sunt constituiți în acele regiuni unde se găsesc posibilități complementare de dezvoltare în lipsa unor factori naturali: activități agricole specializate, industrii de bază, centre comerciale și administrative, zone metropolitane care înglobează orașe industriale. În zonele industriale și portuare amenajările urbane determină apariția polilor compensatorii.

Concepția lucrării de față se referă la noțiunea de poli de creștere înțeleasă în trei ipostaze: 1. orașe - poli de creștere inclusiv împrejurimile acestora; 2. regiuni economice și sociale - poli de creștere; 3. țări - considerate poli de creștere economico-social.

Polii compensatori se pot dezvolta nu numai în jurul activităților industriale, ci și în jurul acelor activități de nivel superior cunoscute

drept activități terțiare, în special servicii tehnice. În acest caz, *polii de creștere* sunt cunoscuți și sub denumirea de *tehnopoli*. Aceștia se găsesc în țările cu economii dezvoltate și ei includ o concentrare semnificativă a activităților de cercetare de cel mai înalt nivel.

În literatura de specialitate doi cercetători renumiți B. Higgings și A. Kuklinski definesc noțiunile de *poli de creștere* și *poli de dezvoltare* în mod diferit.

Astfel B. Higgings, definește *polii de dezvoltare* ca fiind „o concentrare dinamică de întreprinderi a căror investiții influențează prin efectul de antrenare dezvoltarea economiei regionale. În viziunea acestuia, *polii de creștere* sunt rezultatul *polilor de dezvoltare* ca urmare a unei aglomerări urbane, unde numărul populației și veniturile acesteia au un ritm crescător”³.

A. Kuklinski, „definește cele două noțiuni pe baza unui singur criteriu efectul de propagare asupra dezvoltării. Astfel, *polii de creștere* au efecte interregionale și determină modificări la nivelul structurii regiunii privind schimburile comerciale și structura populației. *Polii de dezvoltare* au efecte intraregionale și modifică numai în interiorul regiunii structurile și fluxurile acesteia”³.

O altă variantă a conceptului de *pol de creștere* este cea de *cluster*, o noțiune foarte utilizată în anii '90 ai secolului trecut în domeniul dezvoltării regionale. *Clusterul* este o concentrare de firme și industrii dintr-o regiune, unde piețele sunt interconectate cu piețele deservite și cu produsele realizate. Acestea interacționează și cu alți actori regionali.

Conceptul de *pol de creștere* se exprimă la nivel mondial prin intermediul unor state, în integralitatea lor și diferă de conceptul de *pol de creștere* la nivel regional sau geografic în măsura în care legăturile internaționale se realizează între state și diferă de legăturile economice din cadrul național sau regional.

La nivelul economiei mondiale *polul de creștere* este înțeles ca o economie națională, de sine stătătoare a cărei creștere internă determină sau poate determina procesul de creștere în alte economii.

³ Perroux, F., *Note sur la notion de pôles de croissance*, în *Économie appliquée*, nr. II, 1955, pp. 307-320 (selectiv)